

КНЕУ, 2001. – 170 с.

4. Кевеш П. Теория индексов и практика экономического анализ / Кевеш П. – М. : Финансы и статистика, 1990. – 303 с.

5. Погожев И. Б. Методы комплексной оценки качества продукции (Принципы построения и условия использования некоторых обобщенных показателей качества) / Погожев И.Б. – М.: Знание, 1971. – 40 с.

6. Савчук А.В. Теоретические основы анализа инновационных процессов в промышленности : [монография] / Савчук А.В. – Донецк : НАН Украины. Ин-т экономики промышленности, 2003. – 448 с.

7. Саенко М.Г. Стратегія підприємства : [підручник] / Саенко М.Г. – Тернопіль : Економічна думка, 2006. – 390 с.

8. Экономический потенциал региона: анализ, оценка, диагностика : монография / [Тищенко А.Н., Кизим Н.А., Кубах А.И., Давыскиба Е.В.]. – Х. : ИД «ИНЖЭК», 2005. – 176 с.

Надійшла 19.03.2010

УДК 330.522.2:330.143

О. С. КЛИМОВА

Дніпропетровський державний аграрний університет

ПРИБУТОК ЯК ДЖЕРЕЛО САМОФІНАНСУВАННЯ ВІДТВОРЕННЯ ОСНОВНИХ ВИРОБНИЧИХ ФОНДІВ РЕГІОНУ

В статті автором розглядається можливість використання прибутку для відтворення основних виробничих фондів. Для цього досліджена структура витрат на виробництво сільськогосподарської продукції та можливі шляхи підвищення рівня прибутку.

In the article the author examined the possibility of using profits for refreshment of fixed assets. With this purpose the structure of the expenses for the agricultural production and the possible ways of its increase were observed in the article.

Ключові слова: основні виробничі фонди, чистий прибуток, відтворення, ціна, собівартість.

Відтворення основних виробничих фондів може відбуватися різними шляхами, серед яких можна виділити такі, як самофінансування за рахунок формування амортизаційного фонду або за рахунок прибутку, залучення активів за допомогою кредиту або лізингу. А також за допомогою додаткового вкладу в статутний капітал сільськогосподарського підприємства, у разі оренди та безоплатної передачі.

Проблемою щодо визначення та ефективності шляхів відтворення основних виробничих фондів займалися такі вчені-економісти, як Андрійчук В.Г., Баншянин Г.І., Медведчук С.В., Шевчук Є.С., Бланк І.А., Покропівний С.Ф., Манів З.О., Луцький І.М. та інші. Створення фонду на оновлення основних виробничих фондів відбувається за допомогою нормативно-правової бази, а саме Закону України „Про оподаткування прибутку підприємств”, Положення (стандартом) бухгалтерського обліку 7 „Основні засоби” тощо [2–3, 4–9]. Але вилучених коштів недостатньо для відтворення основних виробничих фондів, саме тому необхідно знаходити альтернативні шляхи, які допоможуть оновлювати засоби праці.

Метою даної статті є аналіз чистого прибутку як альтернативного джерела відтворення основних виробничих фондів регіону. При формуванні чистого прибутку необхідно проаналізувати фактори, які впливають на суму прибутку.

Самофінансування основних виробничих фондів може здійснюватися за рахунок чистого прибутку сільськогосподарського підприємства. Андрійчук В.Г. наголошує: „головне джерело відтворення основних виробничих фондів є амортизаційні відрахування і прибуток.” [2, с. 483] Але на суму прибутку, як і на амортизацію, впливають різноманітні фактори. Одним з факторів є те, що ріст цін на споживані сільським господарством матеріально-технічні ресурси відбувається значно швидше, ніж ріст закупівельних цін на сільськогосподарську продукцію. Іншим з факторів є те, що рівень платоспроможності населення України залишився на тому ж самому рівні, або навіть знизився, а це, у свою чергу, не дало можливості збільшити ціни на сільськогосподарську продукцію. І останнє, придбання сільськогосподарської продукції переробними і заготівельними організаціями здійснюється за мінімальними цінами, що призводить до заниження оптових цін на сільськогосподарську продукцію та погіршення якості та забезпечення сільськогосподарських підприємств основними виробничими фондами. При визначенні цін на сільськогосподарську продукцію необхідно враховувати витрати на виробництво одиниці продукції (собівартість), тому що прибутковість підприємства обернено залежить від собівартості. При зниженні собівартості зростає прибутковість і створюються сприятливі умови для оновлення та розширеного відтворення основних виробничих фондів (табл. 1).

Витрати на оплату праці та оплату послуг стороннім організаціям у 2007 році у порівнянні з 2006 роком хоч і незначно, але зменшилась. Всі інші статті витрат зазнали збільшення; це пов'язано з тим, що при сучасних економічних умовах відбувається постійне збільшення цін на насіння та корми, електроенергію, нафтопродукти, запчастини, що призводить до збільшення собівартості продукції

сільськогосподарських підприємств.

Таблиця 1

Структура виробничих витрат сільськогосподарських підприємств Дніпропетровської області, %*

Витрати	2006			2007		
	всього	рослин- ництво	тварин- ництво	всього	рослин- ництво	тварин- ництво
Витрати - всього	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Витрати на оплату праці	11,7	12,6	10,6	10,6	11,8	9,2
Відрахування на соціальні заходи	1,3	1,4	1,2	1,8	2,0	1,5
Матеріальні витрати, які увійшли в собівартість продукції	70,9	62,5	81,5	79,3	60,8	82,2
з них:	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
насіння і посадковий матеріал	8,7	17,6	х	9,4	19,5	х
корми	35,9	х	70,7	38,2	х	73,8
інша продукція сільського господарства	5,8	1,2	10,2	4,8	0,5	8,8
міндобрива	9,6	19,5	х	10,6	21,9	х
нафтопродукти	16,0	26,8	5,4	13,5	25,3	2,6
електроенергія	3,4	2,0	4,8	3,0	2,0	3,9
запчастини, ремонтні і будівельні матеріали	7,1	12,3	2,2	6,7	11,3	2,5
оплата послуг і робіт, виконаних сторонніми організаціями	11,9	18,4	5,6	11,4	17,5	5,6
Амортизація основних засобів	5,3	6,4	3,9	5,2	6,3	3,7
Інші витрати	10,8	17,1	2,8	12,1	19,1	3,4

* Джерело: складено за даними Головного управління статистики у Дніпропетровській області

Важливою передумовою ефективного використання основних виробничих фондів, а саме активної їх частини, є використання достатньої кількості високоякісних нафтопродуктів, тому що використання неякісного дизельного пального та бензину призводить до поломок та великих простоїв машин. За даними Департаменту технічної політики МінАП, розрахункова технологічна потреба сільгоспвиробників у пальному на 2009 рік становить 1489 тис. тонн дизпалива та 412 тис. тонн бензину. [13] Середня вартість дизельного палива у 2009 році по Дніпропетровській області становить А – 76 (А – 80) – 5,77 грн/л; А – 92 – 6,23 грн/л; А – 95 – 6,55 грн/л; дизельного палива – 5,47 грн/л.

У той же час, ціни на сільськогосподарську продукцію поступово знижуються, так у 2008 році 1 тонна зернових та зернобобових культур коштувала 778,6 грн., а у 2007 році – 833,5 грн./т.; насіння соняшнику у 2008 році коштувало 1367,3 грн./т., у 2007 році – 1899,4 грн./т. Тобто відбувається диспаритет цін між сільськогосподарською продукцією та продукцією промисловості, внаслідок цього відбувається відтік капіталу з сільського господарства у промисловість та торгівлю, а це сприяє ще більшому занепаду сільськогосподарських підприємств.

За постановою Кабінету Міністрів від 18.02.2009 р. № 152 для підтримання сільськогосподарського виробника було виділено кошти у спеціальному фонді державного бюджету для формування державного продовольчого резерву дизельного палива та мінеральних добрив для проведення весняно-польових робіт у 2009 році. Але п. 1 даного положення чітко визначає кількість та ціну кожного виду товару: так, наприклад, дизельного палива планується придбати в обсязі 150 тис. тонн за ціною 1 тонни не вище 4200 гривень. Варто зазначити, що завдяки заходам, вжитим Урядом, ціни на пальне впродовж весняно-польових робіт поточного року були стабільними. Проте, протягом червня середні ціни на дизпаливо поступово зростають з 4200 грн./т. до 5490 грн./т.

Для стабілізації ситуації по забезпеченню аграріїв паливом державне спеціалізоване підприємство «Аграрний фонд» на виконання постанови Кабінету Міністрів України від 18.02.2009 № 152 за стабільними цінами спочатку закупило у нафтотрейдерів, а потім за цими ж цінами реалізувало селянам 52,1 тис. тонн дизпалива (на 216,4 млн. грн.), з яких уже відвантажено 49,22 тис. тонн.

До слова, на виконання розпорядження Кабінету Міністрів України від 4 лютого 2009 р. №126-р ДК «Укргазвидобування» протягом весняно-польових робіт відвантажила сільгоспвиробникам понад 26,7 тис. тонн дизпалива та 16,2 тис. тонн бензину. Це втричі більше, ніж зазначена компанія поставила пального у

минулому році (згідно з розпорядженням Кабінету Міністрів України від 5 липня 2008 року №909-р.) [13] .

Завдяки вище зазначеній постанові держава намагається встановити еквівалентні відносини між сільським господарством та промисловістю. В умовах ринку висока ефективність сільськогосподарського виробництва можлива лише за наявності обґрунтованої системи цін, а ціна встановлюється у відповідності як з ринковою рівновагою, так і з рівновагою між виробничими витратами та економічними можливостями кожного сільськогосподарського підприємства.

Протягом 2003 – 2007 років спостерігалися коливання індексів цін на матеріально-технічні ресурси та індексів цін на сільськогосподарську продукцію (табл. 2).

Таблиця 2

Динаміка індексів цін реалізації сільськогосподарської продукції та промислової продукції*

Роки	Сільськогосподарська продукція	Промислова продукція	% сільськогосподарської продукції до промислової
2003	120,6	107,6	112,1
2004	105,7	120,5	87,7
2005	108,1	116,7	92,6
2006	102,4	109,6	93,4
2007	138,0	119,5	115,5

* Джерело: складено та розраховано за даними Державного комітету статистики України

Позитивна тенденція щодо росту цін реалізації сільськогосподарської продукції спостерігається лише у 2003 та 2007 роках, коли темп росту цін на сільськогосподарську продукцію перевищує ціни на промислову продукцію на 12,1 та 15,5 % відповідно. У інші роки ціни на промислову продукцію зростають у середньому на 9 % швидше, ніж на сільськогосподарську продукцію, а це, в свою чергу, посилює нестабільне становище сільськогосподарського виробника. Уряд країни намагається виправити дане положення за допомогою встановлення графіку зниження цін (наприклад на нафтопродукти) та регулювання рівня цін Антимонопольним комітетом України [11]. Ще одним кроком до регулювання рівня цін на інженерно-технічне забезпечення для сільськогосподарських підприємств є Закон України „Про систему інженерно-технічного забезпечення агропромислового комплексу України”. Згідно зі ст. 13 цінова політика держави повинна здійснюватись відповідно закону і бути спрямована на подолання та попередження диспаритету цін в агропромисловому комплексі, сприятиме задоволенню потреб сільськогосподарських підприємств у високоефективній техніці, зниженню матеріалоемних технологічних процесів, що у подальшому буде сприяти зміцненню економічного стану та поліпшенню накопичення фінансових ресурсів для відтворення основних виробничих фондів сільськогосподарських підприємств. Отже, з метою подолання диспаритету цін доцільно запровадити на державному рівні нормативний підхід до витрат на виробництво основних видів продукції, для чого потрібне насамперед суворе дотримання норм витрат сировини та матеріалів, розробка заходів щодо їх економії.

В.Г. Андрійчук у своїй статті наголошує, що собівартість продукції сільського господарства зростає і через інші, незалежні від сільськогосподарських підприємств, причини. Серед цих причин він виділяє декілька: справляння обов'язкових платежів за підвищеними ставками, підвищення відсоткових банківських ставок за кредит, а також зростання заробітної плати працівників, зумовлене державною соціальною політикою [2].

Неможливо прибутково виробляти сільськогосподарську продукцію на застарілій технічній базі, тим більше, що з радянських часів, у спадщину від яких сільгоспвиробнику залишилися трактори та комбайни, технології пішли далеко вперед. Застаріла техніка – це втрати врожаю (30 – 45 % його залишається на полі), надмірні витрати палива, витрати на ремонт через поломки... Сучасна техніка безумовно необхідна. Тому сільськогосподарські підприємства приділяють велику увагу технічному переоснащенню. Але при переоснащенні треба звертати увагу не тільки на те, як отримання великого врожаю, а на те, як отримати найбільшу рентабельність від сільськогосподарської продукції. Наприклад, за відсутності можливостей для зберігання і переробки сільськогосподарської продукції, найвищі врожаї можуть стати нерентабельними. Частина продукції просто зіпсується, частина буде продана дешево, за тими цінами, які запропонують посередники, оскільки її ніде зберігати [1].

Однією з проблем нестачі необхідних основних виробничих фондів є те, що при використанні сільськогосподарської техніки не може бути альтернативною заміною, наприклад зернозбирального комбайну кукурудозбиральним. А у період реструктуризації колишніх колгоспів та радгоспів (майно оцінювалось за залишковою вартістю, що рідко відповідало його ринковій вартості) основні виробничі фонди були розкомплектовані, що ще більш сприяло нестачі основних виробничих фондів сільськогосподарських підприємств. Тому альтернативою відтворення основних виробничих фондів всіх сільськогосподарських

підприємств Дніпропетровської області може слугувати машинно-тракторний, утворений на добровільних засадах за допомогою держави.

Підвищити рівень прибутку можна ще за рахунок виробництва продукції, яка необхідна кінцевому споживачеві, та оптимальних шляхів реалізації продукції. Одна з ефективних формул успішної реалізації продукції – виробляй те, що покупається, а не продавай те, що виробляється.

Доказом правильної політики щодо реалізації сільськогосподарської продукції можуть слугувати результати виробничої діяльності сільськогосподарських підприємств Дніпропетровської області. Одним з найосновніших показників ефективності роботи сільськогосподарських підприємств Дніпропетровської області є рівень рентабельності.

Таблиця 3

**Ефективність сільськогосподарського виробництва сільськогосподарських підприємств
Дніпропетровської області***

Показник	2003	2004	2005	2006	2007
Прибуток, збиток (-) від реалізації сільськогосподарської продукції, млн. грн.	232,0	204,0	339,5	259,3	373,5
Продукція рослинництва	196,5	152,7	107,4	163,3	443,1
Продукція тваринництва	35,5	51,3	232,1	96,0	-69,6
Рівень рентабельності виробництва сільськогосподарської продукції, %	25,4	16,3	23,3	14,2	22,0
Продукція рослинництва	40,5	21,2	13,7	16,9	38,7
Продукція тваринництва	8,3	9,6	34,3	11,2	-12,7

* Джерело: складено за даними Головного управління статистики у Дніпропетровській області

На сільськогосподарських підприємствах Дніпропетровської області у 2003 – 2007 році спостерігався стабільний рівень прибутку з незначними коливаннями, що свідчить про сталий розвиток сільського господарства. Лише у 2007 році виробництво продукції тваринництва було збитковим тому, що дане виробництво пов'язано зі специфічністю роботи з живими організмами, які неможливо передбачити та контролювати. У той же час рівень рентабельності у цілому по сільському господарству залишався у межах від 14,2 % до 25,4 %. Збільшення рівня рентабельності у 2003 та у 2007 роках пов'язано з підвищенням середньої урожайності сільськогосподарських угідь, яка становила майже 41 та 39 % відповідно. У 2005 році рівень рентабельності був 23,3 %, що спричинено збільшенням попиту на продукцію тваринництва.

Сільськогосподарські підприємства для збільшення прибутку можуть реалізовувати один і той же вид продукції різної якості, різним покупцям та в різні строки. З урахуванням цих факторів ціна на сільськогосподарську продукцію може коливатися і при тому досить істотно. Для підприємства найвигіднішим буде той варіант, який забезпечить найвищу ціну сільськогосподарській продукції. Важливо також зазначити, що при встановленні ціни на сільськогосподарську продукцію підприємство повинно обов'язково враховувати витрати на одиницю продукції. Чим витрати менше, тим більший, за інших однакових умов, буде прибуток і, відповідно, конкурентоспроможність товару. А це означає, що при сільськогосподарське підприємство може знизити ціну на свою продукцію порівняно з ціною конкуренції для проникнення на ринок та завоювання уваги споживачів.

Важливо також зазначити, що собівартість знаходиться в оберненій залежності від прибутковості. При зниженні собівартості зростає окупність витрат прибутком, що створює сприятливі умови для прискорення темпів розширеного відтворення основних виробничих фондів.

При одержанні прибутку сільськогосподарськими підприємствами, його розподіл також має значення для забезпечення відтворення основних виробничих фондів. Від того, яка сума чистого прибутку залишиться сільськогосподарському підприємству після розподілу, і буде залежати напрямок та шляхи оновлення та відтворення основних виробничих фондів.

При збільшенні суми прибутку сільськогосподарські підприємства можуть оновити основні виробничі фонди та рахунок:

- 1) розширення виробничих потужностей підприємства;
- 2) збільшення частки основних виробничих фондів у загальній їх загальній кількості;
- 3) придбання нової модернізованої техніки тощо.

Висновки

Дослідивши чистий прибуток як альтернативне джерело відтворення основних виробничих фондів сільськогосподарських підприємств регіону, можна зробити висновок, що хоча сума прибутку від реалізації сільськогосподарської продукції поступово зростає та рівень рентабельності виробництва має тенденцію до збільшення в цілому по галузях сільського господарства, але спостерігається зниження даних показників по тваринництву. (табл. 3). Сума чистого прибутку залежить від багатьох факторів, серед яких можна

зазначити ціни на споживані сільським господарством ресурси та ціни на сільськогосподарську продукцію, рівень платоспроможності населення, схеми реалізації продукції. А у зв'язку з тим, що відтворення основних виробничих фондів потребує вкладення вільних грошових коштів протягом тривалого періоду часу (взяття у лізинг, кредит) або витрачання значної суми на придбання нових основних виробничих фондів, тому чистий прибуток можна використовувати лише як додаткове джерело, а не використовувати його як головну можливість для відтворення основних виробничих фондів.

Література

1. Аграрний бізнес: фактори успіху [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.amacooint.com/ua/press/articles/4/> АМАКО
2. Андрійчук В.Г. Економіка аграгних підприємств: Підручник. – 2-е вид., доп. і переробл. – К.: КНЕУ, 2004. – С. 242-280.
3. Баншнянин Г.І., Медведчук С.В., Шевчук Є.С. та ін. Політична економія: Навч. посібник / За ред. Башнянина Г.І. та Шевчука Є.С. – Львів: „Новий світ – 2000”, К.: Каравела, 2004. – 83 с.
4. Бланк И.А. Основы финансового менеджмента: Т.2. – К.: Ника-Центр, Эльга, 1999. – С. 381 – 410.
5. Гребенников П.И. Структура общественных затрат труда и плановое ценообразование. – Л.: Изд-во Ленингр. ун-та, 1984. – 175 с.
6. Економіка підприємства: Підручник / За заг. ред. Покропивного С.Ф. – К.: КНЕУ, 2003. – С. 116-140.
7. Закон України „Про оподаткування прибутку підприємств” в редакції від 22.05.1997 р. № 283/97-ВР зі змінами та доповненнями [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.rada.gov.ua
8. Манів З.О., Луцький І.М. Економіка підприємства: Навч. посібник – К.: Знання, 2004. – С. 132-152
9. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 7 „Основні засоби”: Затв. Наказом Міністерства фінансів України від 27.04.2000 р. № 92, зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 18.05.2000 р. № 288/4509, зі змінами та доп. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/>
10. Постанова Кабінету Міністрів України „Питання закупівлі та реалізації Аграрним фондом дизельного палива та мінеральних добрив для проведення весняно-польових робіт у 2009 році” від 18.02.2009 р. № 152 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/>
11. Тимошенко Ю. Ціни на нафтопродукти в Україні є неадекватними ринковим тенденціям, - - <http://5tv.com.ua/news/15000/133896/>
12. Ціни на нафтопродукти у містах Дніпропетровської області / Дніпропетровська обласна державна адміністрація [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://adm.dp.gov.ua/obladm/obldp.nsf/b07122b559dbcb50c22572ba0052a791/56fa35c0e0b82622c2257345006e6251?OpenDocument&PrintForm>
13. Чи вистачить нафтопродуктів? А техніки? // Аграрний тиждень. Україна. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://a7d.com.ua/1519-chi-vistachit-naftoproduktiv-a-texniki.html>

Надійшла 19.03.2010

УДК 330 (477)

Н. В. ГОНТОВАЯ, Н. В. КОВАЛЕНКО

Донбасский государственный технический университет, г. Алчевск

СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ УПРАВЛЕНИЯ ЭКОНОМИЧЕСКОЙ УСТОЙЧИВОСТЬЮ ПРЕДПРИЯТИЯ НА ОСНОВЕ БАЛАНСА ИНТЕРЕСОВ ИНСТИТУЦИЙ

Проанализировано влияние степени согласованности интересов институций на обеспечение экономической устойчивости предприятия. Предложена методика определения границ баланса интересов совокупности субъектов, которые принимаются к рассмотрению при оценке степени устойчивости объекта.

Analyzed influence of the accordence level of interests of institutions on insurance of the enterprise economical stability. Suggested methodics of determining the limits of balance of interests of subjects aggregate, which are accepted to be considered by evaluating the object stability rate.

Ключевые слова: экономическая устойчивость, конкурентоспособность, согласованность интересов институций, границы баланса интересов.

Введение

В современных условиях актуальность исследований в области обеспечения устойчивого функционирования и развития экономических систем возрастает, поскольку дает возможность повысить